

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gold. 40 kr., za pol leta 1 gold, 70 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold. 10 kr., za četrt leta 1 gold. 10 kr.

V Ljubljani 23. maja 1888.

O b s e g: Žitni brzec. — Ravnanje s plemenskimi biki. — Razne reči. — Zemljepisni in narodopisni obrazi. — „Matica Slovenska.“ — Trgovinska in obrtna zbornica. — Govor poslanca Šukljeta. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Žitni brzec.

Izmed škodljivcev na polji more najškodljivejši postati žitni brzec (latinski zabrus gibbus) (glej pod. 30.).

Žitni brzec je zajetne, tršaste postave in valjastega trupla. Tipalnice so kratke, noge tršaste. Veliki četverovoglati ovratnik je videti nekoliko zgrbančen in po sredi s plitvo brazdico razdeljen; pokrovke so navzad prišiljene, pikčasto progaste. Ves je črn ter se sveti tolščeno, samo tipalnice in noge so rjavkaste. V dolgost meri 15, v širokost pa blizu 7 milimetrov, torej je po priliki na polovico manjši od pomladnjega hrošča ali kebra.

Meseca junija pridejo hrošči iz zemlje. Ponočnjaki so, zato se po dnevi skrivajo pod kamene in pod prstene grude. Kakor se pa stemni, ožive in plezajo po žitnih bilkah kvišku. Prišedši do klasa, oprime se ga tako čvrsto z zadnjima nogama, da ga tudi močan veter ne vrže na tla. S prednjima nogama razvleče pleve in si tako odpre pot do zrna, ki je tačas še mlečno, ter je razgrize. Po nekaterih krajih je bilo tega hrošča toliko, da je klasje bilo od njih videti črno, in da skoro ni bilo najti bilke, ki bi bila brez njega. Tako udelava od večera do jutra — vso noč. Izbirljiv ni, všeč mu je vsaka strn, bodisi pšenica ali rež, ječmen ali oves.

Oplojena samica odlaga jajca v kupčkih pod zemljo, in iz njih se izležejo ličinke, ki so, ako mogoče, še bolj škodljive od hroščev. Na podobi 3. vidiš doraslo ličinko v pravi velikosti pod hroščem. Valjasta je, ali vendar nekoliko oploščena ter ima razen glave še dvanajst obročkov, vsak je zgoraj pokrit s temno roženo pločico, ob straneh in tudi med pločicami na zadnjih obročkih sveti se belkasta koža, ki pokriva tudi trebušno stran. Na glavi stoje kratke tipalnice. na prvih treh obročkih izza glave vsajene so kratke nožice. Po hrbtu in po bokih je redko kocinasta.

Ličinka izdolbe si skoro navpik v zemljo globok rov, ki sega časi dobro ped v zemljo. Tu sedi po dnevi, o mraku pa pride na vrh in išče žitne setve, po kateri se pase do jutra. Mlado bilko, zlasti srce, vso zgrize in sežveče in jo izsesa. Skleščeni listi se potem posuše in so na bilki videti kakor rumenkasti klopčiči, časi je tudi vsa bilka zglevljena in v tak klopčič izpremenjena. Škoda se pozna uže jeseni na setvah, še večja je pa vzpomladi, ko je ličinka malo ne dorasla, kar je navadno meseca maja. Na dnu svojega rova se preobrazi v nežno belo bubo s črnimi očesnimi pikami in v štirih tednih izkobaca se iz nje hrošč.

Leta 1812. opazili so tega brzca prvokrat kot škodljivca na žitu in sicer na Nemškem. Pozneje zopet dolgo ni bilo o njem nič slišati, a na zimo 1832. leta počil je glas, da v Italiji kvari pšenico. V novjšem času se zmerom bolj množe tožbe proti temu hrošču. Dosedanje izkušnje o tem hrošču uče: 1. da se žitni brzec, kakor brzci sploh, kot ličinka in kot hrošč hrani z živalsko hrano, posebno z mrtvimi žuželkami; 2. da pa poleg te hrane je tudi razne trave; 3. da se časi pri ugodnih okoliščinah neizmerno razmnoži in da se takrat poloti tudi žita in potlej pustoši polje, kakor je bilo povedano.

Najuspešneje bi se ta kvarljivec zatrl, ako bi se po noči pri luči hrošč obiral s klasja. Najbolje bi ga bilo spravljati v sklenice, a doma bi se poparil z vrelo vodo. Ako se je to zamudilo, in se je hrošč uže zaplodil, potem je gledati na to, da se izleglim ličinkam odtegne hrana. Zategadelj ne bi smeli na isto njivo sejati zopet žita, kakor tudi ne blizu take njive, kjer je prejšnje poletje gospodaril žitni brzec. Kadar se pa vendar le mora žito sejati, seje naj se kolikor mogoče pozno. Vzpomladi naj se pa njiva dobro polije z gnojnico zlasti po kacem dežji.

Izkušnja uči, da se žitni brzec najrajši oglasi na novinah, posebno na njivah, ki so se naredile od senožetih

ali od pašnikov, in sicer s kraja. Kjer se opazi kaj tacega, preorjo naj se napadeni razori, a pri oranji naj se ličinke pridno pobirajo in potlej pokončajo. Na take preorane kraje seje naj se kaka okopavina ali pa kako sočivje.

Ravnanje s plemenskimi biki.

Zaradi slabe krme, slabega oskrbovanja in presilne porabe postanejo naši plemenski biki zgodaj nerabni, in dati jih moramo mesarju, ker so pretežki, preleni ali prehudi. To je pa živinorejcem na veliko škodo, ker triletni do šestletni biki zaplodevajo najlepša teleta, poldrugoletni do dvoletni biki, ki mnogokrat niti rabni niso za pleme, zaplodevajo pa teleta, ki niso sposobna za vzrejo lepe govedi. Ako hočemo bika ohraniti čvrstega in za pleme rabnega, pokladati mu moramo trikrat na dan, in sicer krme, ki je sestavljena iz $\frac{2}{5}$ sena, $\frac{2}{5}$ detelje in $\frac{1}{5}$ dobre slame. Vse to naj bode razrezano v 4–8 $\frac{1}{2}$ m dolgo rezanico. Za vsakkratno krmljenje vzemi 5 $\frac{1}{2}$ kg te mešanice.

Ako rabimo bika veliko t. j. vsak dan po enkrat (kar je uže veliko in pristoji le ob času, kadar se krave splošno pojajo), tedaj naj dobiva bik za priboljšek $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{2}$ kg strtega ali kuhanega ovsa ter s slano vodo zmočene krme. Oves pospešuje rodovitnost, slana voda pa prebavljanje. Zelene krme ne pokladaj mnogo, ker le ta slabi bika in ga dela pretrebušnega.

Piti daj bikom po trikrat na dan sveže in čiste vode, po zimi ne premrzle, po leti ne pregorke. Ne napajaj bika z mlačno vodo, v katero deneš morda še moke ali otrobi, ker taka pijača slabi živce, pospešuje debelost, a bik postane len in nezmožen za oplojenje.

Bikov hlev imej snažen in svetel, bika pa snaži vsaki dan. Neogibno potrebno je biku pregibanje pod milim nebom, bodisi da ga vpregaš ali pa izpuščaš na plano v zgradjen prostor. Biki, ki vedno stoje ali leže v hlevu, ulenijo se, dobe dolge parklje, ne stoje trdno na zadnjih nogah, kadar skačejo, in zato večkrat pode-rejo ali celo poškodujejo krave.

Mlade bike, katere hočeš vzrediti za pleme, krmi dobro in dajaj jim mnogo prilike, da se pregibajo na prostem. Najbolje je učiti bika voziti.

Strogo glej na to, da nihče ne draži bika in mu ne nagaja, ker to ga dela hudega in včasih skoraj ne-

sposobnega za rabo. Najbolje je rabiti obroček, katerega vtakneš skozi nosni hrustanec. S takim obročkom moreš najhujšega bika narediti prav pohlevnega.

Prostor za skakanje bodi blizu hleva in toliko zavarovan, da se ni bati pohujšanja. Krave in juvice, katere priženo k biku, preglej, če so zdrave ali ne, in ne puščaj k bolnim bika, ker more nalesti bolezen.

Razne reči.

— Kako moremo sode, v katerih je bil hranjen špirit ali žganje, porabiti ali pripraviti za vino. Navadno so taki sodi trdni in po nizki ceni, zato jih radi kupujejo tudi vinščaki. Če je bil v sodu špirit jako očiščen, rektificiran, potem zadostuje, če sod izplaknemo z vodo, predno ga napolnimo z vinom. Drugače pa je treba ravnati s sodom, ako je v njem bil špirit nizke vrste, nečist, še poln patoke, kar tudi z nosom lahko izpoznamo. Kedor ima parni stroj, naj spusti sopara ali puha v sod; sopar prešine vse doge, le treba to nekajkrat ponoviti, dokler teče iz sode voda brez duha po patoki. Žal, da je to sredstvo le velikim posestnikom možno, mali vinščak si more pomagati, ako vlija toliko časa v tak sod vrelega luga in in ga kota potem sem ter tja, dokler teče iz sode voda brez duha. Prav tako je treba po nasvetu J. Rüdingerja ravnati s sodom, v katerem se je hranil rum, sicer dobi vino po njem duh, in to bo sleharni človek lahko izpoznal ali pa lahko sumnjičil, da se je vino umetno ponarejalo. Res, bolje ne moremo očistiti sodov, nego če jih izparimo z vodno paro.

— Da se grahovo seme v zemlji obvaruje mrčesov, namoči ga nekoliko ur pred setvijo v vodi, kateri so primešane saje ali pa še bolje aloja (katere dobiš v apoteki). Zrna

se nasrkajo nekoliko vode, zato raje vzkalijo, sajna ali alojna grenkota jih pa varuje mrčesov.

Podučne stvari.

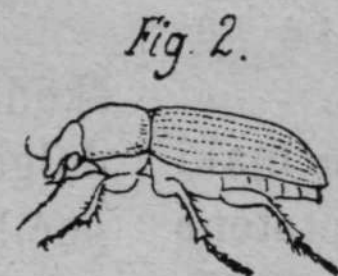
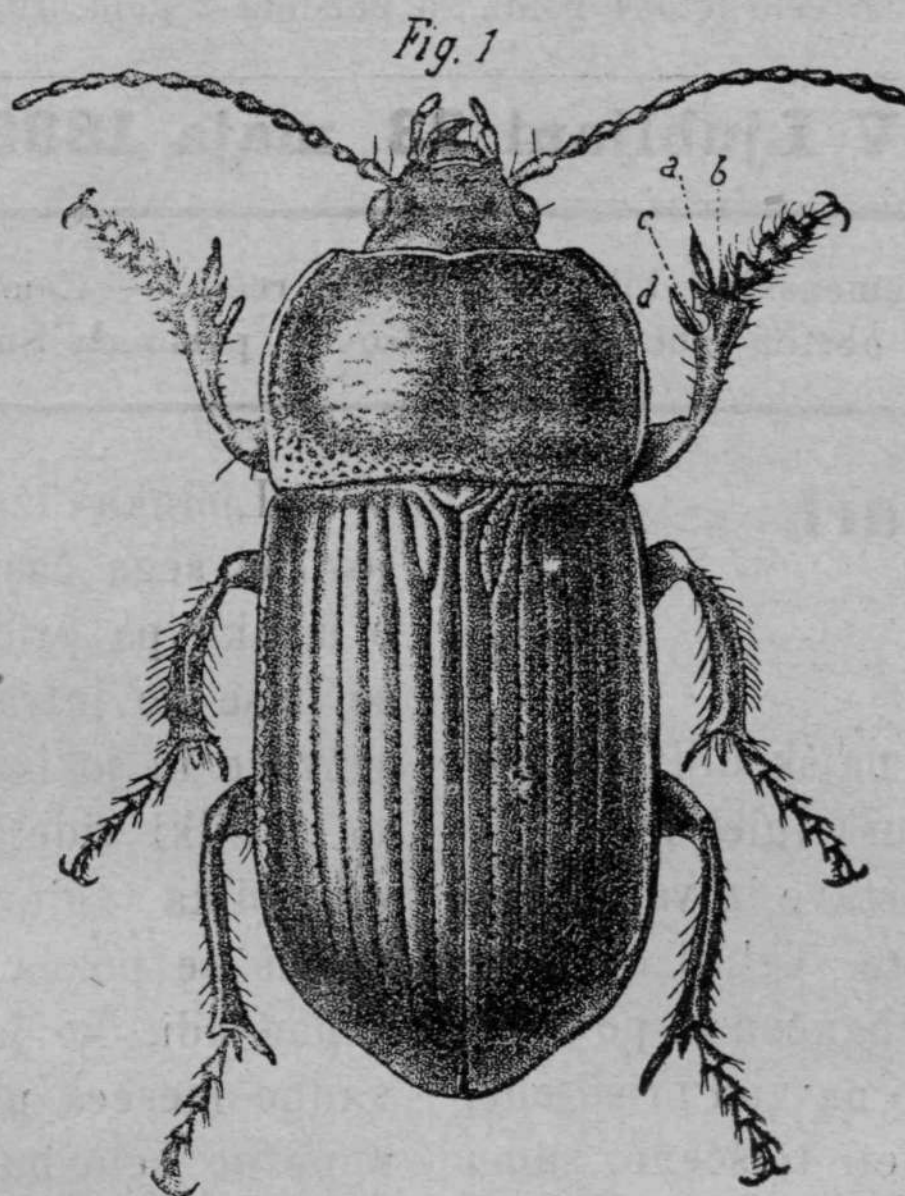
Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

79.

Velikani v pernatem gozdu.

Če gremo s severja na jug, tedaj se nam šilasto drevje čedalje bolj pozgublja, in mesto njega se košati

Podoba 30.